

UTDANNELSE TIL KREATIVITET ?

av Edvin Schei

Professor, Institutt for samfunnsmedisinske fag

Edvin.Schei@isf.uib.no

Doktor betyr lærer. Ikke kroppstekniker, byråkrat eller forsker, men lærer. Jeg er professor i allmenntidisin, og fastlege to dager i uken. I begge rollene underviser jeg. I professorrollen er jeg beskyttet hvis jeg vil, forskanset bak tittel, talerstol, powerpoints, fakta, tall, eksamensoppgaver. Som doktor må jeg ut på banen, der lidelsen, nærheten og kroppen er. Når en annens liv bryter sammen på grunn av kreft, demens, depresjon eller død, da kan jeg ikke gjemme meg bak pensum. Uansett tekniske tilbud er det alltid menneskelig gjenkjennelse, anerkjennelse og innlevelse som må til for å lette byrdene for min pasient.

Min profesjonalitet innebærer at jeg vet dette, og at jeg våger å gå ut i den andres kaos og smerte, uten prosedyrer eller fasitsvar som kan gi løsninger, bedøve følelser, stake ut kursen. Jeg må våge å tro at noe i meg *kan* improvisere, lære der og da, skape noe som vil være til støtte og hjelp. "Vel er det med ord og gerninger, den anden skal tjenes, men med hvilke må den enkelte selv blive klar over fra situasjon til situasjon. Han er henvist til at få det at vide af sin egen uselvskhed og livsforståelse," skriver den danske filosofen Knud Ejlert Løgstrup i boken *Den etiske fordring*.

Hva betyr å "være til stede"? Det er en tilstand hvor du fylles av det som skjer her og nå, hvor du glemmer deg selv og samtidig *er* deg selv på en intens måte, i situasjonen og oppgaven, uten den vurderende selvrefleksjonen som spør "hva synes han om meg nå". Tilstedeværelse er å gå helt opp i oppgaven, i samtalen, i det som skjer her og nå, fra sekund til sekund, i ekstremt komplekse situasjoner hvor du handler intuitivt mens du navigerer etter en overordnet strategi om å oppnå et mål som hele tiden endrer seg – "være til hjelp for Ola her og nå, på en måte som kan gi selvhjelp etterpå".

At du er forberedt, utdannet og profesjonell er alfa og omega, men ikke fordi du kan trekke på standardløsninger. Tvert i mot, en god utdanning kan gi deg muligheten for å skape her-og-nå, lære-i-handling, prøve ut ideer som dukker opp, justere i samspill med den andre. Analogien til musikk og annen improvisasjonskunst er ikke tilfeldig: skalaøvelser må til, men kunsten er *emergent* – det oppstår "noe" som er mer enn summen av lydene.

Hva har dette med universitetspedagogikk å gjøre? Svært mye. Idealet er å utdanne de klokeste hodene på det høyeste nivået, til jobber og funksjoner med høye krav om fleksibilitet, samspill, nyskaping. Dessverre er det ikke min erfaring verken som student eller underviser – begrenset til medisinstudiet i Bergen og Tromsø – at studentene jevnlig tilbys undervisningssituasjoner hvor de hjelpes til å utvikle trygg improvisasjonsevne.

Vi utfordrer legestudentene, ja visst, men er det på rette måten? Blir de kreative menneskebehandlere, eller drukner vi intuisjon og teft i evidensbaserte puggelister som kreves avlirt til eksamen? Det dokumenteres igjen og igjen at mange pasienter ikke føler seg sett, hørt eller forstått av sine mektige 4hjelpere i hvitt og grønt, fordi legene er så opptatt av sykdom og kropp at de glemmer person og eksistens. En rekke studier viser at leger i sin jakt på diagnosen unnlater å spørre pasientene hvorfor de er kommet, hva de selv vet og tenker om sine symptomer, hva slags hjelp de forventer å få, hva de frykter og hvorfor. Dette – en sykdomssentrert i motsetning til en pasientsentrert medisin – fører naturligvis til misforståelser, overforbruk av undersøkelser, piller og spesialtjenester, over- og underbehandling, misnøye og frustrasjon. Internasjonale undersøkelser tyder på at bare halvparten av alle medikamenter som skrives ut blir brukt slik de skal – noe som alene

tilsvarende sløseri i milliardklassen årlig, foruten tap av helse og funksjon. I stedet for doktorer som er virkelige lærere for sine pasienter utdanner vi bakkebyråkrater som har lært å redusere virkelighetens menneskelige kompleksitet til standardoppgaver med standardløsninger.

Evner vi å tenke nytt?